

“Ko so pobijali v jarku na Golovcu, sem jim moral dati devet konjev. Napolnjeni jarek so pokrili s smrekovimi vejami, nato pa so s konji potlačili trupla, da so jih več spravili v jarek. S smrekovimi vejami so jih pokrili zato, da se konji niso upirali hoditi po mrtvih.”

Novo nemško pokopališče na celjskem mestnem pokopališču

Grobišča na Golovcu

2. del

Nadaljujemo zgodbo o grobiščih po vojni pobitih na zdajšnjem celjskem mestnem pokopališču. Alojz Pisanec pripoveduje: “Grobar Stepšnik mi je povedal, da je celjsko vojaško pokopališče bilo na vzhodu omejeno z vsaj 20 metrov dolgim zidom (škarpo), ob katerem so rastle visoke smreke. K temu zidu so po vojni knojevci vozili streljat ljudi. Nekaj so jih kar tam pokopali, nekaj pa v zapuščene grobove na pokopališču. Ob tem zidu je bil ustreljen in pokopan tudi gospod Mantel. Prav tako je bilo ob zidu pokopanih enajst italijanskih vojakov, ki so bili v sklopu nemške vojske. Italijani so jih kasneje odkopali in odpeljali domov. Pokopani so bili tudi ameriški piloti, ki so ob sestrelitvi njihovih letal umrli.

Zid so kasneje podrl, smreke pa posekali. Iz ostankov tega zidu so pozidali škarpo ob vznožju jugozahodnega dela celjskega pokopališča. (Ostanki zidu vojaškega pokopališča so vidni na letalskem vojaškem posnetku iz leta 1956, op. J. Č.)

Ob škarpi smo zagrinjali posmrtno ostanke iz grobišč, ki so jih našli ob gradbenih posegih po Celju. Pri

izkopu mivke ob stari strugi Voglajne, tam, kjer danes stojijo poslopja Cinkarne, so vozniki našli 18 lobanj; odpeljal in pokopal sem jih ob škarpi. Tudi pri graditvi faraonskih hiš so pod nadzorom milice delavci kosti 38 oseb zmetali v graben, od koder sem jih jaz odpeljal in zakopal ob škarpi.

Dolina smrti

Gospod Stepšnik mi je pokazal še dvoje velikih grobišč, kamor so leta 1945 metali mrtvece, ki so jih dovažali iz mestnega parka in samega mesta. Jam niso zagrinjali, am-

pak so mrtve posipavali z apnom, dokler niso bile polne. Jame, velike 5 x 12 metrov, so na severovzhodnem delu zdaj s cementno ograjo obdanega dela pokopališkega prostora. Prva jama je tri metre nad potjo, ki vodi do sedanjega vojaškega pokopališča. Na delu jame rastejo ciprese, del pa je prekrit z na novo prekopanimi grobovi z nemškega vojaškega pokopališča. Druga jama je nad vojaškim pokopališčem, za novim velikim križem, kjer je še travnik, tik ob cementnem zidu, okoli tri metre od zunanje ceste, ki pelje

k zaselku nad pokopališčem. Pred kratkim, ko sem bil operiran v slovenjegraški bolnišnici, sem ležal skupaj z gospodom iz bližine Gornje Radgone, ki mi je pripovedoval, kako je med 2. in 3. majem 1945 bil mobiliziran v Narodno zaščito. Po koncu vojne, sredi maja, so ga poslali v Celje, kjer je pri cerkvi sv. Jožefa stražil begunce. Bilo jih je zelo veliko. Čez dan so jih nagnali skupaj, ponoči pa so jih vodili na streljanje. Zelo blizu je pokalo na jugovzhodnem delu in proti severu, oddaljeno pa proti zahodu. Vse skupaj je trajalo več kot en teden.

Prekop nemškega vojaškega pokopališča je bil izvršen v letih 1988, 1989 in 1990. Spremljala ga je posebna nemška komisija. Novo pokopališče ima grobove, kjer so pokopani skupaj po štirje nemški vojaki. Na vsakem grobu je granitni podstavek, na njem pa plošča s točnimi osebnimi podatki pokopanih. Po priimkih in imenih se da razbrati, da je bilo med njimi tudi nekaj Slovencev. Stroške prekopa in ureditev grobov je po izjavi direktorja Kelharja plačala nemška država.”

Kraj na celjskem pokopališču, kamor so zakopali okoli 70 vreč kosti. Te so pred tem pograne na raznih območjih Celja (Bežigrad, Golovec), pokopane za star pokopališki zid, od tam pa spet prekopane na zdajšnje mesto.

Jugozahodni del novega nemškega pokopališča, kjer je grobišče po vojni pobitih

Zgornji, severovzhodni del nad nemškim pokopališčem, kjer je še drugo grobišče po vojni pobitih

Izkopi v Medlogu

Komisija Demos je prišla do podatka, da je poslovodja Lesnine v Medlogu ob graditvi stavbe kupil dvanajst krst in napolnili so jih s kostmi, izkopanimi med površinsko odstranjeno zemljo, ko so gradili stavbo Lesnine. Kar je ostalo globlje, je bilo zazidano pod stavbo. Krste so bile odpeljane na mestno pokopališče.

Ob obisku dveh članov vladne komisije za Teharje in Kočevski rog, Viktorja Blažiča in Tineta Velikonje, ter pridruženega člana Demosove komisije iz Celja Janeza Črneja na upravi zdaj zasebnega podjetja Veking, kjer nas je sprejel direktor Kelhar, je bil govor tudi o teh dvanajstih krstah. Direktor nam je zatrdil, da je bilo teh krst samo šest. Nato nam je šel pokazat kraj, kjer so te posmrtnne ostanke skupaj z vsemi drugimi posmrtnimi ostanki, izkopanimi pred škarko, ki je zdaj ni več, zakopali. Vsega skupaj so zakopali 70 vreč teh kosti. Na koncu levega vzhodnega roba osrednjega dela pokopališča, in sicer dva do tri metre globoko.

Grobišča na Golovcu

Hrib Golovec leži na severozahodnem delu starega Celja. Na severu ga je presekala avtocesta in s tem razmejila njegovo severno naravno vznožje proti Lokrovcu, Lahovni in Šmarjeti. Na vzhodu je obdan z razširjenim naseljem Hudinje, na jugu s sejmskim kompleksom zgradb in Deckovim naseljem, na zahodu pa s stanovanjskimi bloki Nove vasi. Sam hrib je blago valovit in kar vabi k pozidavi. Na severnem delu pobočja so zgradili šolo Franja Roša s športnimi igrišči. Prav zdaj pa tam, kjer je bil glinokop celjskih opekarn,

nastaja velika jama za nov športno-trgovski center. Na vzhodnem vznožju gradijo sanatorijski kompleks Molier. Del južnega pobočja je pozidan z Westnovimi stanovanjskimi bloki, del pa zavzema slovensko pokopališče. Na zahodnem pobočju je še nekaj travniških in gozdnih površin, večina pobočja pa je že pozidana z zasebnimi hišami. Po hrbtu hriba se od vzhoda proti zahodu vrstijo spomenik borcem, Telekomov gradbeni stvor, Westnova vila in faraonsko naselje.

Prof. Zoran Vudler: "Stanje slovenskega pokopališča na Golovcu je civilizacijska, kulturna in mestna sramota. Tam počivajo Celjani, ki so najzaslužnejši za gospodarski, finančni, kulturni in narodni razvoj našega mesta pred drugo svetovno vojno. Mislim, da je vandalsko razbijanje njihovih spomenikov in grobnic naročena in vodena zadeva. Jože Smodila, občinski uradnik, zadolžen za zaščito in urejanje tega pokopališča, tej problematiki ni kos."

Protitankovski jarek

Ivan Pratnemer meni: "Saj veste, moj oče je že pred drugo svetovno vojno imel konjedersko službo, po partizanskem obdobju leta 1945 pa sem jo prevzel jaz. Na Lahovni sem zbiral konje, ki so jih zapustili nemški vojaki in jugoslovanski begunci (Hrvatje, Srbi, vojvodinski Nemci). Na severni strani Golovca so Nemci aprila 1945 strojno izkopali protitankovski jarek, ki je potekal vse od Štor do Luna na oni strani Savinje. 8. črnogorska brigada, ki se je po 15. maju 1945 nastanila v vaseh okoli Celja, je v tem jarku pobijala begunce, ki so jih zajeli v Celju, pripeljali pa so

jih tudi peš s koroškega konca. Nekaj tisoč so jih imeli zajetih na Westnovem stadionu pri Bežigradu. Za te sem moral voziti hrano, surovo repo, runklo in krompir. Pobijali so jih več kot en teden, skoraj dva, na stadion pa so vsak dan prignali nove. Bilo je tudi veliko Nemcev in Slovencev.

Ko so pobijali v jarku na Golovcu, sem jim moral dati devet konjev. Napolnjeni jarek so pokrili s smrekovimi vejami, nato pa so s konji potlačili trupla, da so jih več spravili v jarek. S smrekovimi vejami so jih pokrili zato, da se konji niso upirali hoditi po mrtvih. Na koncu so tudi konje pobili in jih skupaj z ljudmi pokrili s tanko plastjo zemlje.

Ob Cesti na Dobrovo še zdaj stoji železobetonski kvader (Nemci so mu rekli pancerspere), ki je bil zgrajen tik ob protitankovskem jarku ob cesti. Nad njim je bil velik betonski bunker. Bunker so napolnili z ljudmi, vhod pa razstrelili. Veste, hrib Golovec je po koncu vojne postal en sam grob! Nemci so po vrhu hriba imeli veliko protiletalske zaščite, vkopane v zemljo. Poleg tega je bil hrib preprečen s strelskimi jarki. Vse so napolnili z mrtvimi. Tudi nad Špitalskim britofom, ki so ga prekopali, posmrtnne ostanke pa dali v skupni grob na mestem pokopališču, kjer so bile protiletalske jame, je bilo polno mrtvecev. Še celo nemško skladišče, ki je bilo dolgo vsaj 200 metrov, je bilo zvrhano polno mrtvih. Skoraj več kot na Teharjah."

Dve sta se hladili

Gospod M. iz vasi Dobrova: "Spomladi 1945, takrat ko so ljudi streljali v gozdu na Lahovni, mrtve pa so vozili v protitankovski jarek na

Golovcu, so nekega dne k vsaki hiši v naši vasi prišli partizani z zahtevo, da moramo odpreti vsa okna na hišah ali hlevih, ker bomo drugače ostali brez šip. Po nekaj urah se je razlegla močna eksplozija. Čez nekaj časa sem izvedel, da so razstrelili vhod v velik bunker, ki so ga zgradili Nemci na hribu nad pancerspere nad Cesto za Dobrovo."

Darko Sevnik, komandir posta je milice v Vojniku, gospodu Bojanu Koželju, ko je prišel na Konjačijo Lahovna ustreliti konja, ki je imel maleus: "Tukaj okrog smo leta 1945 veliko noči tako streljali, da sem imel tri brzostrelke (šnefajerce), ker sta se dve vedno hladili."

Jeseni leta 1988 je prišel k meni direktor Carinarnice Celje Miloš Blagotinšek. Poznal sva se še iz gimnazijskih let. Skupaj sva pela pri gimnazijskem zboru, ki ga je vodil Egon Kunej. Prebral je moj članek v *Novem tedniku*, kjer sem mimogrede omenil grobišča v Medlogu in nitate v medloški podtalnici, ki smo jo Celjani dolga leta pili iz vodovoda. Dejal mi je: "Ko sem bil dežurni preiskovalni sodnik, so me klicali v Novo vas, kjer so nad cesto na Dobrovo opravljali zemeljska dela za graditev Toprovih zasebnih hiš. Delavci so naleteli na kupe kosti, uniform in raznih pasov. Verjetno se je pobjo teh ljudi izvršil po vojni. 16. maja 1945 sem sam videl kolono, ki so jo partizanski stražarji prignali iz Velenja. Posebno sem si zapomnil fanta mojih let, ki je bil tako onemogel, da so ga imeli na konju. Ti poznaš kmete na Dobrovi, pojdi tja in jih vprašaj, kaj se je tu dogajalo. Tebi bodo povedali."

Nadaljevanje prihodnjic
Janez Črnej